

ТРАДИЦІЙНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ОДЯГ

Виховний захід

Л. Є. Сікоза, учитель початкових класів, спеціаліст вищої категорії, Станіславська ЗОШ І–ІІІ
ст. ім. К. Й. Голобородька, Білозерський р-н, Херсонська обл.

Мета: дати учням поняття про народний та національний одяг; показати регіональні відмінності в одязі; формувати етнографічні орієнтири про народний одяг; виховувати шанобливе ставлення до етнографії.

Обладнання: демонстраційний матеріал — таблиці, зразки одягу, для індивідуального користування — ножиці, клей.

Хід заходу

1-й учень

Ми раді вас вітати у нашій світлиці
І дарувати хліб із золота-пшениці,
Щоб хліб святий був на столі,
Щасливі були люди в місті і селі.
Серця в нас сповнені любов'ю й миром,
Бажаємо, щоб зустріч була щирою.

Учитель. Сьогодні ми у нашій світлиці поговоримо про найдорожче серцю кожної людини — наш край, закріпимо знання про народний та національний одяг.

2-й учень

Мій рідний край чудовий —
Україна, тут народились ти і я.
Тут над ставком верба й калина,
Чарівна пісня солов'я.

3-й учень

Багато держав є, людей і мов різних,
Та кожному мила одна лиш, єдина,
Найкраща з усіх, то рідна країна,
Мені ж наймиліша моя Україна.
Двоє учнів інсценують вірш.

Учні (по черзі)

1. Хто ти, хлопчику маленький?
2. Синя України-неньки!

Українцем я зовуся —

Й тою назвою горджуся!

1. А по чім тебе пізнаю?
2. По українському звичаю.
В мене вдача щира й сміла,
І відвага духу й тіла,
І душа моя здорова,
Українська в мене мова.
Дві учениці інсценують вірш.

Учениці (по черзі)

1. Хто ти, дівчинко маленька?
2. Доня України-неньки!

Українкою зовуся —

Й тою назвою горджуся!

Ой, вдягнуся у неділю
У вишивану сорочку,
У червону спідничину
І в коралі на шнурочку.
Заплету я свої коси
І візьму віночок з рути,
Ще васильком завітчаюсь,
Чи від мене кращій бути?
А на ноги чоботята
Червоненькі, сап'янові!
Я маленька українка —
Будьте всі мені здорові!

Учні (разом)

Ми всі діти українські,
Український славний рід,
Дбаймо, щоб про нас маленьких
Добра слава йшла у світ.
Все, що рідне, хай нам буде
Найдорожче і святе,
Рідна віра, рідна мова,
Рідний край наш над усе!
Присягаємо наш край рідний

Над усе любити,
Рідний народ шанувати
І для нього жити.

Учитель. З давніх-давен український народ славиться не тільки працелюбністю і талантом, а й національними традиціями. Ми сьогодні поговоримо про одяг. Одяг народу взаємопов'язаний з історією. Що таке одяг? На перший погляд, відповідь проста: це деякі предмети, що захищають людину від впливу зовнішнього середовища. Одяг свідчить про становище людини. У різні часи існували чіткі вимоги до вбрання на свято, будень, обряд. Одягом первісної людини була шкіра забитих нею тварин. Згодом люди навчилися скручувати вовну й волокна рослин у довгі нитки, з яких виготовляли тканину. Як одержували тканину?

6-й учень. Спочатку з вовни або рослинних волокон виготовляли нитки й пряжу, скручуючи окремі волокна. Потім на спеціальних ткацьких верстатах нитки й пряжу переплітали, утворюючи тканину. У деяких селах і донині збереглися подібні ткацькі верстати. На них працювали наші бабусі й прабабусі, виготовляючи тканину, щоб одягнути свою сім'ю. У давнину тканину просто обгортали навколо тіла, а згодом деталі одягу почали зшивати. Сьогодні люди носять найрізноманітніший одяг: зимовий і літній, для роботи та дому, для спорту та відпочинку, святковий і повсякденний.

Учитель. Крім поняття «одяг» ми вживаємо ще й поняття «костюм». Слово «костюм» — французького походження, означає українською мовою «убрання, шати». У найдавніші часи одяг не розподілявся чітко на чоловічий та жіночий. Але з часом почали розмежовувати одяг чоловічий і жіночий, святковий, щоденний, одяг спеціального призначення. Сьогодні ми ознайомимося з українським одягом.

7-й учень. Український національний одяг має такі характерні прикмети:

- нечисленність частин убрання;
- простота крою;
- перевага білого кольору;
- спокійні барви прикрас;
- відсутність зайвої оздобы.

Це дає йому перевагу перед одягом інших народів. Основою мистецького стилю українського національного одягу є стиль барокко. Митці створили орнамент вишивок, мережива та спеціальну декоративну тканину, плахту.

8-й учень. Артистичне багатство національного одягу ще виявляється у розвиненій гамі кольорів та мистецьких формах. Зразки червоного намиста і кілька барвистих стрічок

завершують ефект гармонійної цілісності національного одягу українських дівчат. Історична цінність українського національного одягу — в його класичності!

Учитель. Отже, збереження національного мистецтва, одягу — це глибоке почуття Батьківщини та вірності традиціям своїх батьків, дідів та прадідів. Це ознака кожного культурного народу.

Національний одяг — це вияв святкового, урочисто піднесеного настрою. Це культурно-історична спадщина наших славних старокняжих і козацьких часів, щасливих днів України. Яким було чоловіче вбрання? Про це розкажуть хлопчики.

Хлопчики (по черзі)

1. Головним елементом чоловічого вбрання, так як і жіночого, була *вишита сорочка*, поверх якої одягали *корсетку*. Також чоловіки носили *вузькі штани* або *шаровари*. Необхідною приналежністю чоловічого костюма був *пояс*. На голови надягали *шапки*.
2. *Чоловічу сорочку* шили з білого полотна. Та найбільше вона прославилася своєю вишивкою. Старі люди носили не вишиті сорочки. Комірець української сорочки низенький, переважно стоячий,
Сорочку вбирали в штани та подекуди її носили і поверх них.
Поверх сорочки в Україні чоловіки носили безрукавний одяг — *кептар*.
3. З давніх-давен в Україні були відомі *два типи штанів*, зокрема: *штани вузькі* та *шаровари широкі*. Кожний з цих двох типів штанів відповідає якомусь одному типові сорочки. Де носять довгу на випуск сорочку, там носять вузькі штани; до сорочки, що вбирається в штани, надягають шаровари. Вузькі штани й дотепер переважно шиють з білого домотканого полотна, а подекуди — з червоного і рідко синього сукна.
4. Український чоловічий народний одяг зверху оперізували *поясом*. Пояси бувають шовковими, вовняними та бавовняними. Колись в Україні були поширені темно-червоні пояси, вздовж яких проходили вузькі смужки найрізноманітніших барв. Особливо елегантними були зелені пояси з довгими китицями. Були й білі пояси, які на кінцях мережили червоними та синіми нитками.
5. В Україні існує вірування, що ходити просто неба з непокритою головою — гріх для чесного чоловіка. У народі здавна існує прислів'я: «Без шапки, мов злодій, ходить». За українськими звичаями ходити з непокритою головою можна лише на похоронах та біля церкви. Переступаючи поріг хати, також слід скинути шапку. З давніх-давен чоловіче населення України носило *хутрянні шапки*: баранячі, із зайця, з куниці. Такі шапки найліпше захищають голову від дощу та снігу, а тому донині збереглися в Україні.

Улітку, особливо під час жнив, споконвіку всі косарі виходили у поле в *брилях*. Брилі плели переважно пастухи під час випасу худоби в полі, коли ще житня або пшенична солома не пересохла.

Учитель. Дівчатка підготували нам розповіді про жіночий одяг.

Дівчатка (по черзі)

1. *Жіноча сорочка* належить до найдавнішого одягу наших пращурів.

Матеріалом для всіх жіночих українських сорочок завжди було і є біле лляне полотно домашньої роботи або купована біла бавовняна тканина. Білий колір українських сорочок — це найхарактерніша їх особливість.

Другою особливістю української жіночої сорочки є вишивка. Про жіночу сорочку існує й народна приповідка: «Рукав, як писанка, а личком, як маків цвіт».

Поверх сорочки жінки колись в Україні одягали в будень до роботи *запаску*, а в свято — *плахту* і *попередницю*; усе це підперезували *крайкою*.

2. *Запаски* існували двох видів.

Перший з них — це два чотирикутних шматки вовняної тканини із зав'язками на верхніх кутах. Один одягають спереду, а другий — ззаду.

Другий вид запаски — один суцільний шматок вовняної тканини, що обгортається так, щоб кінці його сходилися спереду. Поверх такої запаски надягали попередницю.

Колір запаски був чорним, синім, червоним і білим.

3. *Плахта* вдвічі ширша, ніж *запаска*. За своєю формою вона зовсім проста — це два полотнища з картатої тканини, зшиті вздовж до половини. Її надягали так, щоб зшита половина опинилася ззаду. Спереду залишається тільки невеличкий розріз, що потім прикривали попередницею.

4. Необхідним додатком до *плахти* є *попередниця*, що зазвичай шили з барвистої вовняної тканини. Нижню частину *попередниці* оздоблювали вишивкою або поперекушитими стрічками. Колір *попередниць* добирали під колір *плахти*, а тому вони були червоними, синіми, зеленими і білими.

Плахту, *запаску* і *попередницю* підперезували *крайкою*. Жіночі *крайки* бували тканими і плетеними. Щодо кольору вони бувають червоними, синіми, зеленими та квітчастими з китицями з обох кінців.

5. Поверх сорочки жінки одягали *кентарі*, *корсетки*. Корсетку шили з тонкої вовняної тканини, з оксамиту або шовку, без рукавів, без коміра.

6. Гарне *намисто* прикрашало шиї українок. Носили його і в будень, і в свята.

У будні дні під час роботи дівчата надягали небагато *намиста*, адже боялися, що нитка розірветься і не тільки загублять *намисто*, а й слід сподіватися якогось лиха, тому що, за

народним віруванням, розсипане намисто накликає біду. Але зовсім без намиста бути не можна було, бо існувало повір'я, що намисто оберігає дівчину від застуди.

Намисто виготовляли не тільки з дорогоцінних перлів, а й з природного матеріалу, на який так багата українська природа, зокрема гарних овочевих коробочок, зерен, кісточок ягід або й самих ягід.

7. Найкращою оздобою голови української дівчини завжди був *вінок*. Старші жінки носили хустки.

8. Український віночок. А чи знаєте ви, що український віночок — це не просто краса, а й оберіг, «знахар душі», адже в ньому є така чаклунська сила, що позбавляє болю, береже волосся?

Вплітали до віночка багато квітів рожі, калини, безсмертника і деревію, незабудки, чорнобривців, любистку, волошки, ромашки.

Усього в українському віночку — дванадцять квіточок, кожна — лікар, оберіг.

Плести віночки — це ціла наука і дійство. Наші прабабусі знали різні секрети: як плести і коли, як зберігати квіти у вінках.

9. В'язати стрічки потрібно також уміти і знати їх символи. Скажімо, першою у віночку — посередині

— в'язали світло-коричневу стрічку, символ землі-годувальниці. Пообіч від коричневої — жовті стрічки — символ сонця, за ними світло-зелені — символ краси і молодості. Потім — блакитні, сині — символ неба і води, що дають силу і здоров'я, далі — оранжеву — символ хліба, фіолетову — символ мудрості людини, малинову — символ душевності, щирості, рожеві — символ достатку. В'язали по строю й білу стрічечку, коли кінці її були розшиті сріблом і золотом. На лівому кінці вишивали сонце, а на правому — місяць.

Люди вірили у силу стрічок. Стрічки оберігали волосся од чужих очей, відмірювали їх за довжиною дівочої коси. Стрічку відрізали трохи нижче коси, щоб сховати її.

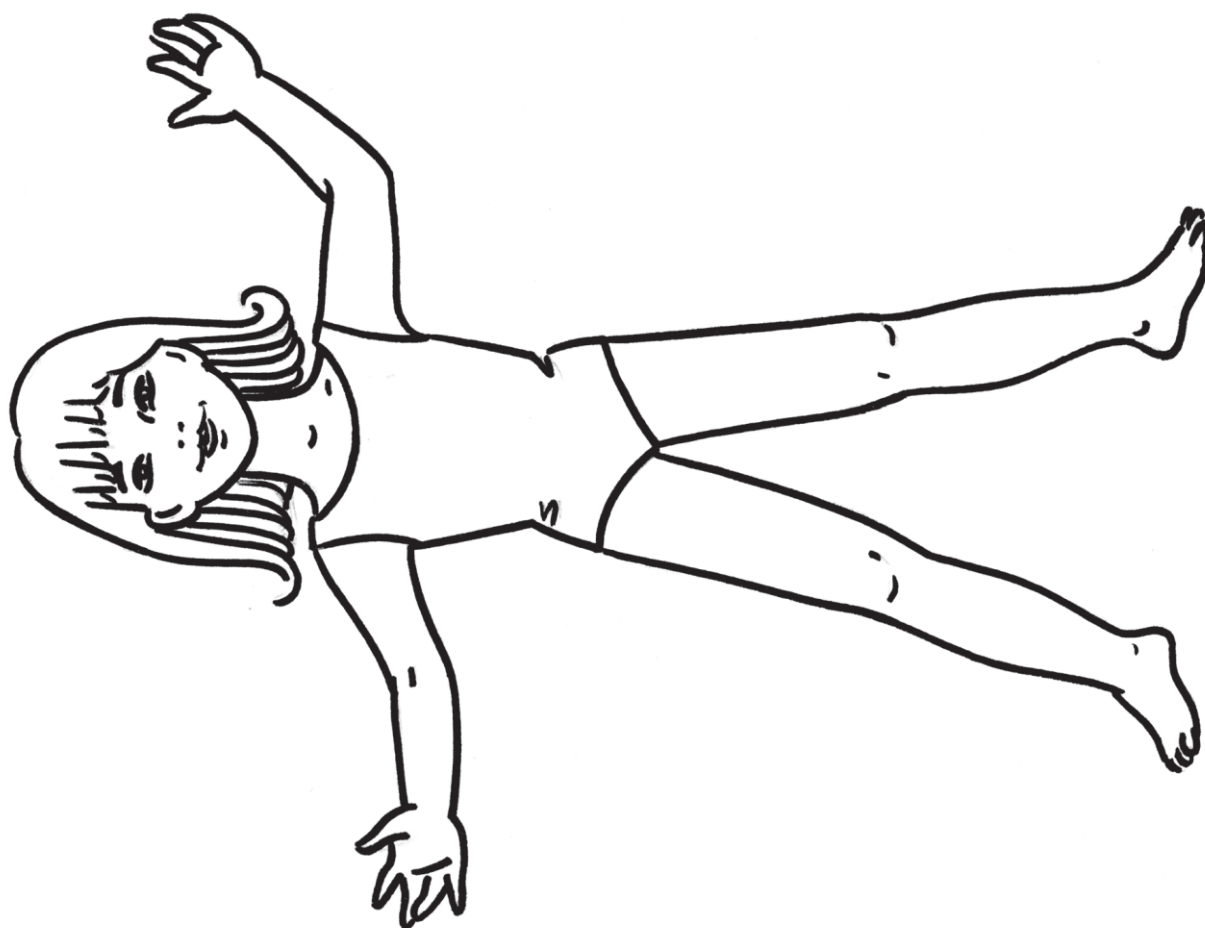
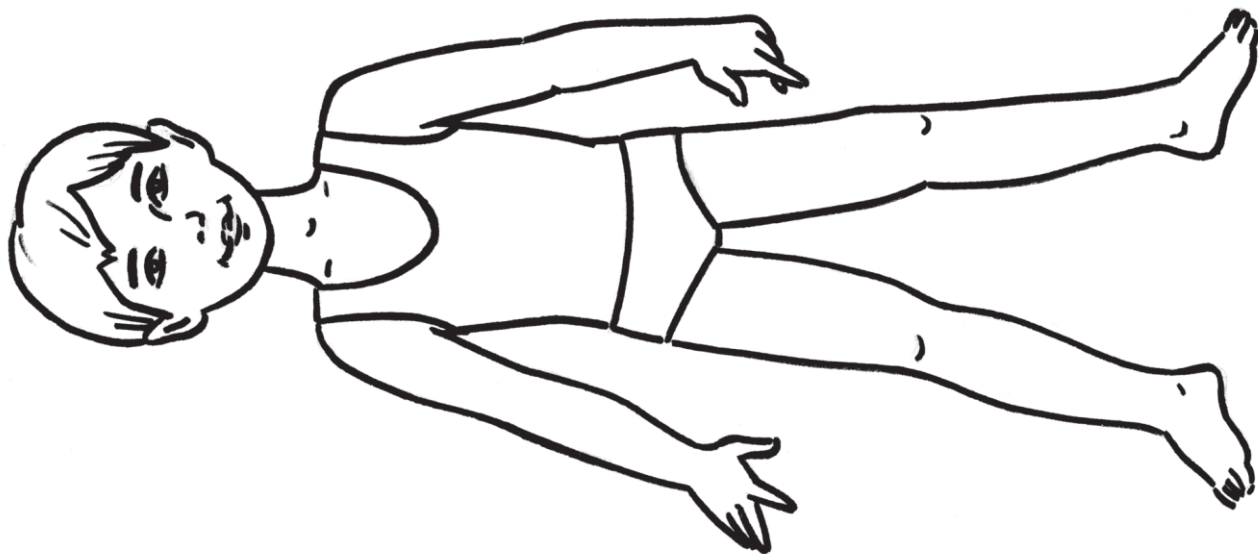
Учитель. Погляньте на екран! На ньому ви бачите зразки українського одягу. Отже, сьогодні ми моделюватимемо, конструюватимемо одяг. Наприкінці свята підготуємо виставку українських костюмів.

➤ **Практична робота**

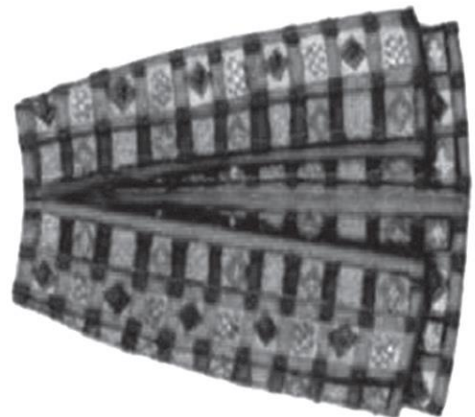
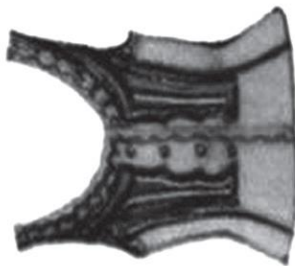
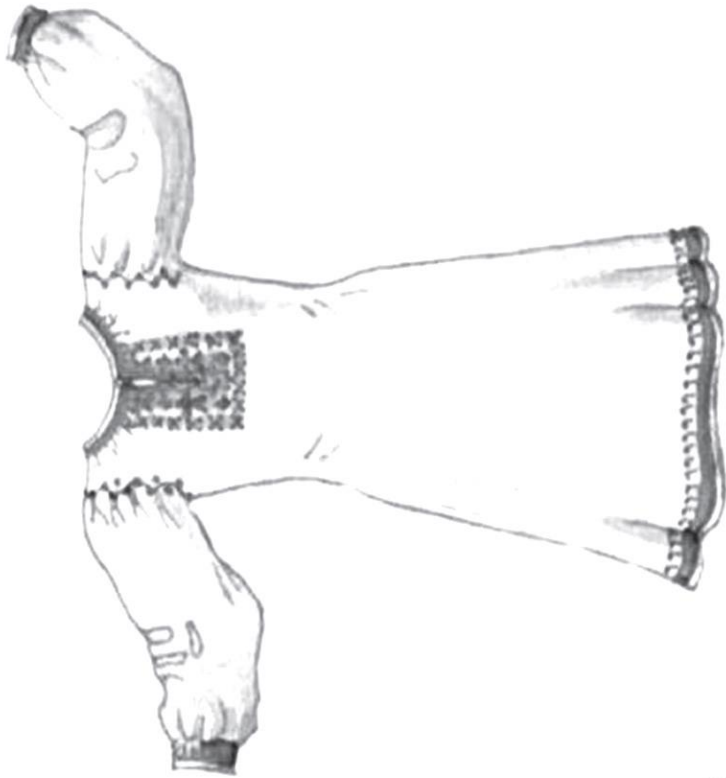
Учні повторюють правила безпечної поведінки з ножицями.

Інструкційна карта «Послідовність виготовлення одягу»

1) Виріжте фігурку дівчинки (хлопчика). (Додаток 3)

2) Виріжте елементи одягу. (Додатки 1, 2)

3) Одягніть дітей у готовий одяг.

4) Презентація робіт груп.

Учитель. Ми сьогодні ознайомилися з українським одягом, спробували його виготовити.

Сподіваюся, що це свято принесло вам задоволення.

9-й учень розповідає вірш.

Народний одяг

Коли вимию мамі

І миски, й ложки,

Мама дасть сорочку,

Вишиту в квітки.

А чемненька буду,

Вивчу в школі все,

То бабуся плахту,

Тканину принесе.

Назбираю в лісі

Тіточці грибків,

Тітка дасть намиста

П'ятдесят рядків.

А грядки пополю,

Батько накінець

Купить мені в місті

Добрий жупанець.

Поможу білизну

Випрати сестрі,

Дасть мені сестричка

Гарні стрічки дві.

Ще піду я в поле

Та нарву квіточок,

І сама я вміло

Виплету віночок.

А одягну все це,

Скаже цілий світ:

— Ось вам українка,

Наче маків цвіт.

Учитель

Хай смереки, ясени, тополі.

Квіти, луки. трави і сади
Шепчуть вірші щедрі, добрі,
Вільні, чисті, із джерельної води.
Розквітай, прекрасна Україно,
Рідна земле, матінко моя!

Традиційний український одяг

Що таке одяг?

Це деякі предмети, що захищають людину від впливу зовнішнього середовища.

Одягом первісної людини була шкіра забитих нею тварин.

Як одержували тканину?

Спочатку з вовни або рослинних волокон виготовляли нитки й пряжу, скручуючи окремі волокна.

Потім на спеціальних ткацьких верстатах нитки й пряжу переплітали, утворюючи тканину.

Слово **«КОСТЮМ»** —
французького
походження, означає
українською мовою
«убрання, шати».

Український національний одяг має такі характерні прикмети:

- ❖ нечисленність частин убрання;
 - ❖ простота крою;
 - ❖ перевага білого кольору;
 - ❖ спокійні барви прикрас;
- ❖ відсутність зайвої оздобы.

Основою мистецького стилю українського національного одягу є стиль **барокко**.

**вишита
сорочка**

корсетка

кептар

шаровари
широкі

штани
вузькі

ПОЯС

хутряна шапка

жіноча сорочка

запаска

**плахта
і попередниця**

крайка

намисто

ВІНОК

хустка

**Презентацію створено за допомогою
комп'ютерної програми ВГ «Основа»
«Електронний конструктор уроку»**

**ТОВ «Видавнича група "Основа"»,
2016**

Джерела:

**Науково-методичний журнал
«Вихователю ГПД. Усе для роботи».
– № 7(43) . – 2015.**